

15 nov. 2009, Luk. 18: 9-14 (ZvK)

Lieve luisteraar,
beste gemeente,

In de bijbel staan verhalen, wetten, liederen, profetieën, gebeden, brieven en wijsheidsteksten; een enorme variëteit aan genres. Je treft er lange geslachtsregisters aan, prachtige liefdesgedichten, saaie plattegronden, oude oorkondes, maar ook lijsten met deugden en ondeugden, anders gezegd met na te streven normen en waarden én aan de andere kant, met zonden en gewoontes om na te laten. Dit soort lijsten waren een tijdlang 'uit'; en wie ze noemde was een moraalridder, een zedenprediker...

Ik zie een kentering in ons land met het wegvallen van veel vaste structuren en diepe overtuigingen. Ik las over een project 'Met DJ'; jonge componisten uit heel Nederland gaan met DJ Joost van Bellen een experiment doen van klassieke muziek en *dance* en die compositie heet, ja wel: 'The seven deadly sins' (de zeven doodzonden of hoofdzonden). Inderdaad komen voorbij: hoogmoed, jaloezie, boosheid, luiheid, begeerte, onmatigheid en lust. En elke zonde heeft in dit project een eigen bezetting van instrumenten, een eigen melodielij, een eigen begeleiding, een eigen ritme.

Nog een voorbeeld: een paar jaar geleden openden 7 musea in Utrecht de deuren voor de museumnacht met een uitgebreid programma over het thema 'de 7 hoofdzonden', dit inclusief zondezakken, speciale vuilniszakken waarin vuil en zonden in afgevoerd konden worden. Volgens de organisatie blijven de zonden fascineren: het is een eeuwenoud en universeel verhaal van normen en waarden, van schuld en boete, van reiniging. Een verhaal dat ook keer op keer terugkeert in de rusteloze maatschappij van vandaag.

Uiteraard zit hier een ludiek element in. Je zet zo op een eenvoudige wijze bij het vuil wat je liever kwijt dan rijk bent.

Voor ons zit er toch nog meer in. Zonden zijn levensvernietigende gewoonten. Die maken heel veel stuk, helaas. En we zien dat elke dag om ons heen én in ons. En die zet je niet maar zo 'van je af'. Inzicht is daarbij essentieel. De urgentie tot verandering is onontbeerlijk. En er is een vervanger voor een ondeugd nodig, want anders komt deze maar zo terug.

Vooraf - zegt de bijbel - is het belangrijk je gerichtheid te checken. Waar verwacht je het van? Van een goeroe, een stappenplan, een in-7-minuten-ben-je-anders-handboek? Of verwacht je het van God? God die we niet zien, maar er toch is. God die goed is en ons van binnenuit wil veranderen. God die machtig en wijs is en snapt hoe we in elkaar zitten. Ben ik gericht op deze God? En daarmee krijgt dit onderwerp een geloofsdimensie. Geloof als gerichtheid op God.

In de lijst van ondeugden staat **hoogmoed** nogal eens bovenaan. We willen meer zicht op deze zonde krijgen en zien hoe nodig het is hier afstand van te doen en de deugd van nederigheid te waarderen. We willen nederigheid leren omdat de almachtige God nederig is; het meest vriendelijke en liefdevolle wezen in dit universum dringt zich niet op, maar gaat onopvallend zijn gang in schepping en herschepping, in kerk en samenleving, in verleden en toekomst.

We kijken daarbij naar een verhaal dat Jezus Christus, Gods Zoon ons vertelde. Een verhaal over twee mensen die naar de tempel in Jeruzalem gingen om te bidden. De ene is een Farizeeër, een respectabele godsdienstleraar; de andere is een tollenaar, een belastinginner voor de bezettende Romeinse macht; iemand die veelal met de nek werd aangekeken.

Het verhaal van Jezus gaat over bidden tot God en hoe het contact met God tot stand komt en óf het contact met God tot stand komt. Ook gaat het over zelfrespect en hoe dat tot stand komt. Laten we kijken

Allereerst komt de Farizeeër in beeld. Hij neemt een gebruikelijke weg om een goed gevoel over zichzelf te krijgen. Hij noemt al zijn morele kwalificaties en godsdienstige prestaties. Hij is geen slecht mens, zoals anderen dat wél of veel meer zijn. Hij zegt: "God, ik dank u dat ik niet ben als de andere mensen, die roofzuchtig of onrechtvaardig of overspelig zijn, en dat ik ook niet ben als die tollenaar. Ik vast tweemaal per week en draag een tiende van al mijn inkomsten af." Het is een keurige lijst, een mooi rapport. En dat vindt hijzelf ook.

Maar Jezus laat zien dat hierin een enorme valkuil zit. De Farizeeër heeft nl. zijn gevoel van eigenwaarde gebouwd op zijn eigen goede daden. Dat lijkt sterk. Hij heeft zijn leven op orde, zo lijkt het. Heel helder en begrijpelijk brengt hij dat onder woorden. Maar Jezus prikt hier doorheen. De Zoon van God zet er zijn röntgenstraling op, kijkt er doorheen en dan laat de röntgenfoto vlekjes zien. Deze man, zo zegt Jezus, keert niet rechtvaardig in Gods ogen terug naar huis. Hij is tevergeefs bezig geweest. Want, zo sluit Jezus het verhaal af, wie zichzelf verhoogt, zal vernederd worden.

Wat is hier aan de hand?

Belangrijk is de uitdrukking 'rechtvaardig in de ogen van God'. Dat heeft twee componenten in zich:

1. een relatie met God
2. een passende reactie op de goedheid van God.

Ik geef een voorbeeld om **de eerste component** te verduidelijken.

Ik maak het soms mee in mijn werk dat huwelijkspartners elkaar niet meer begrijpen. De relatie is verstoord en de communicatie gaat stroef. Soms is er dan een concessie naar elkaar. Dat kost de één enorm veel moeite, maar het is voor de ander niet genoeg of te laat, want en dan komt er een nieuw of oud punt van kritiek. Er is geen vertrouwen, omdat er iets of iemand tussen hen in zit. Er is geen relatie. Al praten mensen tot elkaar, ze begrijpen elkaar niet of willen elkaar niet begrijpen; ze negeren elkaar.

Zo is het een vraag vanuit dit verhaal naar ons toe: is er een relatie tussen God en mij? God maakt door heel de geschiedenis duidelijk dat wij Hem aan het hart gaan. Hij doet daar een boekje over open, en nog één, en nog één; in de bijbel gaan er wel 66 boekjes open. God is te vertrouwen, zo zegt wie hem beter kent. Gods hart gaat naar ons uit. Dat heeft Hij het duidelijkst laten zien door zijn Zoon Jezus naar deze aarde te sturen. Jezus maakte ons één ding glashelder: God wil met ons, met u, met jou een relatie.

Dan komt de vraag naar ons toe: Hoe is het met mijn openheid naar God toe? Met mijn vertrouwen? Gaat mijn hart naar God uit? Ben ik gericht op God? Of negeer ik God? Wil ik God niet begrijpen?

Dus, heb ik een relatie met God?

De tweede component is de passende reactie op de goedheid van God. God is goed! Hij heeft deze wereld gemaakt, alles wat leeft en beweegt, alles wat groeit en bloeit; Hij heeft ook ons mensen gemaakt; Hij heeft ons gewild; ook u, jou en mij!

God zorgt voor ons, voor eten en drinken, voor kleren en energie, voor mensen óm ons heen en boven ons. En God heeft een plan tot redding van de mensheid, die in grote problemen verkeert. Hij voert dat plan uit en schakelt daarbij mensen in: u, jij en ik. God

doet daarbij voorstellen, belooft bij te staan en in te grijpen. Soms zijn dat specifieke beloften.

In het eerste boek van de bijbel belooft Hij de bekende Abram en Sarai een kind, nadat hun huwelijk lange tijd kinderloos bleef. God komt dan 's nachts in een visioen naar Abram toe en zegt: 'Kijk eens naar de hemel, tel de sterren. Zo talrijk zullen je nakomelingen zijn.' En hoe reageert Abram dan, als God naar hem toekomt? Hij had jaren gehoopt, verwacht, maand na maand gepolst; nee, Sarai heeft weer haar maandelijkse probleem. Geen zwangerschap. Geen zoon. Er staat dan in Genesis 15: 6 en hier komt de eerste keer het woord 'rechtvaardigheid' voor in de bijbel: 'Abram vertrouwde op de HEER en deze rekende hem dit toe als een rechtvaardige daad.' Dat wil zeggen: God zag dit als een passende reactie van een mens; als God de hand uitsteekt dan ziet God graag dat de mens die hand grijpt.

Dat is de juiste gang van zaken en zo komt het goed met een mens en krijgt hij het gezonde gevoel over zichzelf als hij leeft

1. in relatie met God én
2. antwoord geeft op de goedheid van God.

En ZO ontstaat er een gezond zelfrespect, een juist gevoel van eigenwaarde.

Dát zien we bij de tollenaar. Deze man bleef op een afstand staan en durfde niet zijn blik naar de hemel te richten, al ging zijn hart helemaal uit naar God. Hij slaat zich op de borst als teken van spijt en hij zegt: 'God, wees mij, zondaar, genadig.' Een kort gebed, een kort lijntje tussen God en hem. Daar zit weinig tot niets tussen. God – mij, mij – God a.u.b.! Hij zit niet over een reputatie in, of over de indruk die hij achterlaat op omstanders; zijn eigen prestaties vallen he-le-maal weg. Hij wil direct verbonden zijn met God, omdat God voor Hem heel dichtbij is gekomen.

Hij zegt, ik citeer nu een lied wat hierover gaat:

Houd me dicht bij U,
laat me nooit meer gaan.
Voor U leg ik mijn leven neer,
verlangend naar uw vriendschap, Heer.

U alleen begrijpt
wat ik nodig heb;
uw liefde die mij warmte geeft,
als U mij in uw armen neemt.
Leid mij naar uw hart,
breng mij terug naar U.

U bent mijn doel,
U bent mijn hartsverlangen.
U bent mijn doel,
houd mij heel dicht bij U.

Tja, hoe zit ik erin? In hoeverre biedt ik God mijn leven aan, met alle mooie kanten, met alle minder mooie kanten, met alle bagger en shit? Zit ik op de lijn van zorg hebben om mijn reputatie, of mijn godsdienstige prestaties. Hoe belangrijk zijn deze zaken voor je? Hoe druk maak ik me om vragen als:

- Hoe kom ik over?
- Hoe lig ik in de groep?
- Wat straal ik uit?
- Hoeveel vrienden kan ik noemen?

Dit is allemaal heel fragiel, heel wankel. Als je dit soort zaken in gedachten noemt, dan kun je toch meteen bang worden: wanneer komt de eerste deuk? Of je bedenk dat een vriend je onlangs vertelde dat zijn vrouw een andere gevonden had; of een buurman kreeg onlangs de politie op bezoek omdat zoonlief van 18 betrokken bleek bij drugshandel en ja, jezelf, je kijkt toch regelmatig erg diep in het glaasje ... Ai!

Deze tollenaar noemt zichzelf 'zondaar'. Dat was in die tijd een scheldnaam voor dit soort mensen; hij hanteert hem als geuzennaam. Hij heeft geen behoefte om naar God toe zich te profileren en zijn sterke kanten te noemen. Hij weet dat God dat weet en is eerlijk naar God. Hij geeft toe dat er veel mis is in zijn leven, net zoals je als vrouw een onderzoek wil als je een knobbeltje in je borst voelt en dan niet tegen de behandelend arts zegt: maar mijn bloeddruk is goed hoor en aan mijn benen markeer er ook niets. Nee, dan richt je je op de plaats van zorg, want je voelt je niet in orde.

Zo zegt deze tollenaar: God-Geneesheer, ik heb u nodig! Wees mij genadig. Dat wil zeggen: ik wil graag ontvangen wat ik zelf niet heb en wat ik niet verdien. En dan komt de Verteller van dit verhaal, Jezus Christus, in beeld. Door Hem krijgen we van God wat we niet verdienen; is God voor ons iemand die heel dichtbij komt; om wat te noemen:

- God wil mijn vader zijn; ik mag kind van God zijn
- Jezus toont zich een vriend en ik mag vriend van Jezus Christus zijn
- God zoekt erfgenamen en ik mag een erfgenaam van God zijn
- God geeft vreugde, harmonie en vrede in mijn leven.

Kortom, zo vinden we het doel van ons leven, de reden van ons bestaan.

Daarvoor kwam Jezus Christus naar deze wereld, droeg de last en schuld van onze zonde aan het kruis en stond op uit de dood. Dat is wat God genade noemt: ik ontvang wat ik niet voor elkaar krijg, waar ik de eindjes niet aan elkaar kan knopen. Ik heb iemand nodig. God heeft een plan klaar. Een mooie uitspraak over dit plan is: 'Veel mensen in de geschiedenis wilden god worden, maar dezelfde geschiedenis toont ons één God die mens werd.' Deze tollenaar weet van dit heilsplan van God en hij vraagt daarom: 'God, wees mij zondaar genadig!'

En zegt Jezus: 'Ik zeg jullie, hij ging naar huis als iemand die rechtvaardig is in de ogen van God, maar die ander niet. Want wie zichzelf verhoogt zal vernederd worden, maar wie zichzelf vernedert zal verhoogd worden.'

We kijken nog een laatste keer naar deze twee mensen. Deze Farizeeër is niet gericht op God, maar op zichzelf. Hij ziet zichzelf in een enorme bubbel. Hij vergelijkt zichzelf met anderen en beoordeelt zichzelf als beter. Wellicht is er wat op hem aan te merken, maar tenminste is hij beter, zo vindt hij, dan die ander. Hij neemt dus afstand van die ander vanuit een superioriteitsgevoel. Dát is hoogmoed. Iemand zei: ten diepste is hoogmoed het verlangen om neer te kijken op alle anderen, of anders gezegd: de weigering om de aanwezigheid, gelijkheid of superioriteit te herkennen en te erkennen van welk ander persoon ook, God of mens.

Het zal duidelijk zijn, dat hoogmoed het onmogelijk maakt om gezonde relaties en samenlevingen op te bouwen. Hoogmoed isoleert en maakt ons eenzaam. Hoogmoed verzet zich tegen het erkennen van eigen zwakte en doet zich sterk en onafhankelijk voor. Heel vaak komt dat soort gedrag voort uit een diep gevoel van onzekerheid, een wanhopige behoefte om zelfrespect op te bouwen. Maar de gerichtheid is niet goed. Het is gericht op zichzelf en niet op de ander en het knoeit net zo lang met de maatbekers tot hij of zij er beter uitkomt. Het kan niet anders, of dit gaat een keer fout. Hoogmoed komt voor

de val.

De Heer Jezus stimuleert in dit verhaal om nederig te zijn, om open te zijn, om je tekorten niet te verdoezelen voor God, om te gaan lijken op God die nederig is. God vestigt niet de aandacht op zichzelf en schreeuwt zijn kwaliteiten niet van de daken. God maakt alles wat we in de schepping zien, alles even uniek en mooi, elk blaadje aan de boom is anders, elke sneeuwkristal heeft een eigen samenstelling, nergens staat Gods copyright op. Ik zie ook geen grote banieren in de lucht: *made by God ...*

De Franse geleerde Blaise Pascal zei gefascineerd te zijn door deze verborgenheid van God. Hij verklaarde dat door te stellen dat wie God wil ontdekken met verkeerde motieven teleurgesteld uitkomt. God is te vinden voor wie het te doen is om een relatie met God en wie de uitgestoken hand van God vastpakt.

En op de vraag naar het 'hoe' ervan geeft deze tollenaar antwoord: heb berouw, wees nederig en bidt: 'God, wees mij zondaar genadig'.

Dat gebed, die vraag verbindt met God, dankzij de genade van Jezus Christus. Dat is een stevige basis onder een gezond gevoel van eigenwaarde. Dan gaat het niet om dat goede gevoel, dat komt erbij. Dan gaat het om God en om de gerichtheid op God, op het genieten van de grote liefde van onze Heer Jezus Christus. En dan kan het maar zo zijn dat je gelukkig bent; gelukkig met zo'n goede God en gelukkig met een ander én gelukkig met jezelf dat je deze goede God gevonden hebt.

Amen.